

Osvrt na reformu hrvatskoga mirovinskog sustava

Damir Bakić
Sveučilište u Zagrebu
PMF - Matematički odsjek

Hrvatska aktuarska konferencija 2019
Zagreb
13.-14. lipnja 2019.

ZAKONI

- Z1** Zakon o mirovinskom osiguranju, NN 157/2013, 18.12.2013.
- Z2** Zakon o obveznim mirovinskim fondovima, NN 19/2014, 5.2.2014.
- Z3** Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima, NN 22/2014, 12.2.2014.

IZMJENE I DOPUNE

- Z1a** Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju, NN 115/2018, 13.12.2018.
- Z2a** Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o obveznim mirovinskim fondovima, NN 115/2018, 13.12.2018.
- Z3a** Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskim osiguravajućim društvima, NN 115/2018, 13.12.2018.

- (a) Povišenje dobi x_0 i y_0 za starosno umirovljenje.
- (b) Redukcija prijevremenih mirovina (moguće su od dobi x_1, y_1).
- (c) Definicija dugogodišnjeg umirovljenika. Do 2027. godine minimalni uvjeti su:
 $x_2 = x_1 = 60, s_x = 41$
 $y_2 = x_1 = 60, s_y = 41.$

Definicija dugogodišnjeg umirovljenika je jednaka za oba spola.

Međutim, do 2027. godine imamo $y_0 < x_0$ i $y_1 < x_1$.

Trenutno je $y_0 = 62$ godine i 4 mjeseca, dok je $x_0 = 65$. Također, trenutno je $y_1 = 57$ godina i 4 mjeseca, dok je $x_1 = 60$. Zato mora biti i y_2 definirano kao $y_2 = y_1$, a potreban staž s_y također treba biti manji od s_x .

Minimalne uvjete y_2 i s_y za žene treba postupno dizati sve dok se 2027. godine ti uvjeti ne izjednače s uvjetima za muškarce.

Treba li nam uopće kategorija dugogodišnjeg osiguranika?

Podtekst: trebamo li u ikojem slučaju ohrabrivati prijevremena umirovljenja?

Ova kategorija je postojala u starom, predreformskom zakonu, sve do 1998. godine. Tada je ukinuta, a ponovo je uvedena 2013. godine.

U predreformskom zakonu prijevremeno umirovljenje se penaliziralo samo 1,33% za svaku godinu ranijeg odlaska u mirovinu i bilo je privremeno; primjenjivalo se samo do navršanja dobi za starosnu mirovinu.

Danas ta penalizacija iznosi 3,6% godišnje i trajna je.

Z1, čl. 99 i **Z1a**, čl. 30: mirovina se ne obustavlja korisniku starosne mirovine i korisniku mirovine-dugogodišnjem osiguraniku ako se zaposli do polovice radnog vremena.

Želimo li zaista da dugogodišnji osiguranik - dakle, osiguranik koji je u biti otišao u prijevremenu mirovinu - ima ovo pravo?

Želimo li da ovo pravo imaju i oni umirovljenici kojima je mirovina priznata prema posebnim propisima?

Z1, čl. 90 i **Z1a**, čl. 27: minimalna mirovina se određuje u visini 100% aktualne vrijednosti mirovine.

Ovo znači: najniža mirovina je jednaka mirovini koju dobiva osiguranik s prosječnom plaćom (dakle, 1 vrijednosni bod za svaku godinu).

Je li 1. mirovinski stup izuzetno osjetljiv prema ekonomski ugroženima ili krajnje frugalan? Ili oboje?

Moralni hazard, mogući uzrok evazije.

Najniža bruto plaća u RH u 2019: 3.750 kn.

Prosječna bruto plaća u RH, veljača 2019: 8.645 kn.

Mirovinski doprinos u prvi stup (15%) iz najniže plaće iznosi 562,50 kn, a 2,3 puta više, tj. 1.296,75 kn iz prosječne plaće. Međutim, oba ta doprinosa rezultiraju istim iznosom mirovine.

Prijedlog: minimalnu mirovinu definirati u terminima prosječne plaće i svakako vezati uz imovinski cenzus.

Z1, čl. 91 i **Z1a**, čl. 28: iznos kombinirane mirovine iz oba stupa je definiran kao

$$M = \underbrace{M_{1,\text{prehist}} + M_{1,\text{osnovna}}}_{M_1} + M_2 = M_1 + M_2$$

Dio M_1 koji dolazi iz prvog stupa sastoji se od **dva** sloja: "prehistorijske" mirovine na koju je pravo stečeno prije uvođenja 2. stupa, te osnovne mirovine na koju je pravo stečeno nakon uvođenja 2. stupa.

Dio $M_{1,\text{prehist}}$ je ispušten u **svim** relevantnim odredbama zakona koje spominju kombinirane mirovine iz oba stupa: **Z2** čl. 101, 102 (invalidske i obiteljske mirovine); **Z2a** čl. 19, 20 (mogućnost optiranja), **Z3a** čl. 84 (mogućnost djelomične jednokratne isplate/lump-sum).

Zakon o dodatku na mirovine ostvarene prema **Z1**, NN 115/2018, čl. 2:

Osiguranicima umirovljenima nakon 2010. godine kojima pripada **mirovina samo iz 1. stupa** ta se mirovina uvećava za **27 %**.

Osiguranicima umirovljenima nakon 2010. godine kojima pripada **mirovina (kombinirana) iz 1. i 2. stupa** dio mirovine M_1 se uvećava tako da se:

- (a) $M_{1,prehist}$ uveća za **27 %**,
- (b) $M_{1,osnovna}$ uveća za **20,25 %**.

Tko participira u 2. stupu u 1. stup uplaćuje samo $3/4$ doprinosa; zato se osnovna mirovina uvećava za 20,25% jer 20,25 je $\frac{3}{4}$ od 27. Ali faktor $3/4$ je već jednom uzet u obzir; naime u definiciji osnovne mirovine.

Ako dodatak na mirovine iz prvog stupa ostvarene nakon 2010. godine postoji, on bi trebao biti isti za sve.

Z2, čl. 101: ako osiguranici koji participiraju u 2. stupu barem 10 godina izgube radnu sposobnost nakon navršanja dobi 55 godina mogu birati hoće li invalidsku mirovinu primiti samo iz 1. stupa ili kombinirano iz 1. i 2. stupa.

*"... ako bi mjesečna svota invalidske mirovine koja bi mu pripadala prema programu mirovinskog osiguravajućeg društva uvećana za iznos osnovne invalidske mirovine ... iznosila **više** od mjesečne svote ..."*

Je li više ujedno i vrednije?

Zašto je mogućnost izbora dana samo uz ispunjenje uvjeta $p \geq 10$, $x, y \geq 55$? Za to nema niti potrebe niti opravdanja.

Z2, čl. 101: *"... ako član mirovinskog fonda umre prije ostvarivanja prava na mirovinu prema člancima 100. ili 101. ovoga Zakona, a članovi obitelji imaju pravo na obiteljsku mirovinu prema Zakonu o mirovinskom osiguranju ..."*

Isto kao prethodno: analogne odredbe, identične primjedbe.

Mogućnost izbora u slučaju nastanka prava na invalidsku ili obiteljsku mirovinu je potpuno opravdana. To je razuman odgovor na sistemsku slabost sustava definiranih doprinosa u odnosu na invalidske i obiteljske mirovine.

Međutim ...

Svi osiguranici u 2. stupu mogu optirati, tj. birati između kombinirane isplate mirovine iz 1. i 2. stupa ili "potpunog vraćanja" u 1. stup! Tako određuju **Z2**, čl. 104 i **Z2a**, čl. 20.

... Član mirovinskog fonda koji je obvezno osiguran u obveznom mirovinskom osiguranju individualne kapitalizirane štednje, kao i član fonda koji je pristupio u obvezno mirovinsko osiguranje individualne kapitalizirane štednje u dobi između 40 i 50 godina, koji ostvari pravo na starosnu ili prijevremenu starosnu mirovinu ... obvezno se opredjeljuje između istupa iz toga osiguranja ili ostvarivanja mirovine iz obveznog mirovinskog osiguranja individualne kapitalizirane štednje prema programu mirovinskog osiguravajućeg društva...

Mogućnost izbora za one između 40 i 50 godina koji su u trenutku uvođenja 2. stupa pristupili tom osiguranju može se opravdati, no ne vidi se razlog zbog kojeg bi ta mogućnost trebala biti dana svima.

- Izbor je kompleksan, a opća financijska pismenost nevelika. Tko će uspoređivati što je veća vrijednost: npr. nominalno viša početna mirovina ili ona niža koja je možda i zajednička i u koju je ugrađen zajamčeni period isplate?
- I princip usklađivanja mirovina iz 1. i 2. stupa je različit (**Z3a**, čl. 87: mirovine iz 2. stupa se usklađuju polugodišnje po stopi promjene cijena).
- Skriveni benefit optiranja: novo pravo koje ne postoji i nikad nije postojalo u 1. stupu.

Z2, čl. 103, st. 1: " *Ako član mirovinskog fonda umre, a članovi obitelji nemaju pravo na obiteljsku mirovinu prema Zakonu o mirovinskom osiguranju, ukupno kapitalizirana sredstva na računu umrlog člana mirovinskog fonda predmet su nasljeđivanja prema zakonu koji uređuje pravo nasljeđivanja.*"

Raspodjela viška sredstava tehničke pričuve u MOD; **Z3a**, čl. 68: *"Dio iznosa viška koji se namjerava raspodijeliti korisnicima mirovine pripisat će se razmjerno iznosu mirovine, trajanju isplate mirovine, obliku mirovine odnosno mirovinskom programu te potrebnom iznosu sredstava tehničke pričuve za pojedini ugovor o mirovini"*.

Prijedlog: ... *razmjerno iznosu tehničke pričuve po pojedinom ugovoru.*

Također se predviđa da se taj višak pripisuje u obliku uvećanja originalnog iznosa mirovine. To potencijalno vodi na administrativne komplikacije, a za moguće sasvim neznatno uvećanje originalnog iznosa mirovine.

Prijedlog: *dopustiti jednokratnu isplatu godišnjeg viška.*

Z3a, čl. 84, osiguranicima u 2. stupu pri odlasku u mirovinu dozvoljava se, uvjetno, djelomična jednokratna isplata i to u visini od 15% od ukupno primljene doznake iz MF prije njezina umanjenja za naknadu MOD.

Uvjet: da je osnovna mirovina iz mirovinskog osiguranja generacijske solidarnosti veća za 15% od najniže mirovine prema Zakonu o mirovinskom osiguranju.

Ovo je pozitivna mjera, ali uvedena je neprecizno i, stječe se dojam, s neutemeljeno postavljenim kriterijem.

Zašto samo osnovna mirovina? To je samo dio buduće mirovine.

Zašto baš 15% veća od najniže mirovine?

Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima i isplati mirovina na temelju individualne kapitalizirane štednje, NN 106/1999, 7. listopada 1999. Stavak (2) članka 90 glasi:

*"Republika Hrvatska **jamči** isplatu mirovina [iz 2. stupa] u cijelosti iz računa mirovinskog jamstva, odnosno iz državnog proračuna".*

Ovaj zakon je prestao važiti donošenjem i stupanjem na snagu Zakona o mirovinskim osiguravajućim društvima u veljači 2014. U **Z3** nema ekvivalentne odredbe.

Jamči li Republika Hrvatska i dalje za mirovine iz 2. stupa?

KRAJ